

УДК 638.16/.17:615.324+615.322

ВІТЕНКО П. П.

ЗАХАРІЯ А. В., канд. біол. наук, ст. наук. сп.

ННЦ «Інститут бджільництва імені П. І. Прокоповича»

БОЖЕНКО В. Б.

ГУДЗЬ Н. М.

ДЗ «Український спеціалізований диспансер радіаційного захисту населення МОЗ України»

ДАВИДОВА Г. І.

ГОЦЬКА С. М.

ГАЛАТЮК О. О.

ННЦ «Інститут бджільництва імені П. І. Прокоповича»

РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДІЄТИЧНИХ ДОБАВОК- АПІФІТОКОМПОЗИЦІЙ В ПЕДІАТРІЇ

Отримані позитивні результати терапевтичної ефективності дієтичних добавок - апіфітокомпозицій, які застосовувались в комплексі з базисною терапією, призначеною згідно з протоколом лікування при різних патологіях у дітей.

***Ключові слова:** дієтичні добавки, апіфітокомпозиції, продукти бджільництва.*

Вступ. Дієтичні добавки, продукти спеціального дієтичного споживання, функціональні продукти надзвичайно впевнено займають місце на полицях супермаркетів та аптек.

Підвищення попиту на цю продукцію пояснюється прагненням населення:

- убезпечити себе від сезонних інфекційних захворювань (ГРВІ та ін.),
- подолати ускладнення після довготривалого вживання ліків,
- боротися зі стресовим станом, який виникає при фізичному або розумовому перевантаженні,
- вести здоровий спосіб життя, підвищувати працездатність та правильно харчуватися.

Так, за даними Gahche J. et al. (2011) [1] за період 2003–2006 років 50 % дорослого населення Америки споживало дієтичні добавки. За результатами опитування, проведеного на замовлення Ради відповідального харчування (Concil for Responsible Nutrition – CRN), споживання дієтичних добавок в США в 2010 році сягнуло рекордного рівня – до 69 % населення [2]. Аналітична компанія TABS Group Inc. (США)

опублікувала інформацію про збільшення у 2008-2010 рр. на 20 % ринку вітамінів, препаратів мікро- та макроелементів і дієтичних добавок. При цьому об'єм ринку оцінюється в десятки млрд дол. США [1]. Для порівняння – лише біля 5 % населення України споживає дієтичні добавки [3]. Причому здебільшого це препарати закордонного походження – Китай, Індія, США, Ізраїль, тощо [4]. В Україні діє закон «Про безпечність та якість харчових продуктів», за яким передбачено обов'язкові вимоги до виробництва дієтичних добавок згідно зі стандартами Hazard Analysis and Critical Control Points (НАССР – система аналізу ризиків, небезпечних чинників і контролю критичних точок, ДСТУ ISO 22000:2007 – «Система управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до будь-яких організацій харчового ланцюга»). Важливою проблемою є контроль за дотриманням цих вимог.

В Україні активно розвивається індустрія оздоровчих продуктів у відповідності до основних принципів харчування – ефективність, якість, безпека. На основі теоретичних та експериментальних досліджень нашими вченими пропонуються науково обґрунтовані продукти нового покоління – оздоровчого, профілактичного, лікувального та спеціального призначення [5]. Це є актуальним для впровадження в дошкільні та шкільні заклади. Так, за результатами вивчення стану здоров'я та неспецифічних адаптаційних реакцій організму дітей дошкільного та шкільного віку було виявлено зниження неспецифічної резистентності майже у третини дітей. Лише 20 % дітей можна вважати здоровими. Решта дітей мають різноманітні хронічні соматичні захворювання [6].

Дієтичні добавки, продукти спеціального дієтичного споживання, функціональні продукти згідно Закону України не є лікарськими засобами, однак позиціонуються вони по суті як лікувально-профілактичні. Тому другою важливою проблемою є наукове підтвердження їх біологічно активних властивостей.

Відділ анітерапії ННЦ «Інститут бджільництва імені П. І. Прокоповича» має багаторічний досвід, що підтверджує позитивні результати лікування різних хронічних патологій як у дітей, так і у дорослих, яким до базисної терапії згідно з протоколом лікування відповідної хвороби додавали дієтичні добавки – апіфітокомпозиції [7].

Мета роботи – дослідження терапевтичної ефективності дієтичних добавок-апифітокомпозицій, створених оцадливою технологією з науково обґрунтованим складом з метою цілеспрямованого застосування в комплексному лікуванні при різних патологіях у дітей.

Матеріали і методи дослідження. До дослідження були залучені діти, жителі регіону постраждалого внаслідок аварії на ЧАЕС із захворюваннями шлунково-кишкового тракту, патологією нервової та серцево-судинної систем. Діти віком від 6 до 16 років проходили курс стаціонарного обстеження та лікування в умовах ДЗ «УСДРЗН МОЗ України». Інша група дітей, (ЧХД – часто хворіючі діти), – діти, які хворіють більше шести разів на рік як гострими респіраторними інфекціями (ГРВІ) так і рецидивуючими герпесвірусними захворюваннями слизової оболонки порожнини рота (СОПР), проходили обстеження на базі дитячої клінічної лікарні № 2 при кафедрі дитячих інфекційних хвороб Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця. Відповідно до цілеспрямованої дії розроблених апіфітозасобів призначали по 1 чайній ложці 2 рази на день до їди різним групам пацієнтів такі дієтичні добавки апіфітокомпозиції: «Простамед», до складу якого входять мед, бджолине обніжжя (квітковий пилок), порошок насіння кавбуза, настоянка прополісу, гомогенат трутневого розплоду (нативного); «Пектосол» (на основі натурального бджолиного меду, полісолодового скетрактру з пророщених зерен пшениці, вівса, ячменя, пектину, прополісу), «Віталар» (мед, гомогенат маточних личинок), «Мелісон» (мед, бджолине обніжжя, настоянки прополісу, глоду та собачої кропиви). Із вибірки виключали пацієнтів, які мали гіперчутливість до продуктів бджільництва, загострення соматичної патології, високий ризик побічних реакцій. Контрольну групу складали хворі, які

відповідали основній групі за віком та діагнозом, але не отримували апіфітокомпозиції. Всі пацієнти отримували базисну терапію призначену згідно з протоколом лікування.

Для оцінки терапевтичної ефективності, безпеки й переносимості апіфітозасобів всім пацієнтам двічі проводили поглиблене клініко-анамнестичне і лабораторне обстеження: загально-клінічний аналіз крові, сечі; дослідження калу на наявність гельмінтів та простіших; біохімічний аналіз крові (загальний білірубін, прямий та непрямий білірубін, АЛТ, АСТ, тимолова проба, цукор, загальний білок, креатинін, β -ліпопротеїди, α -амілаза, сироваткове залізо); дослідження гуморального та клітинного імунітету. Проводили радіометричне обстеження та ультразвукову діагностику органів черевної порожнини та щитовидної залози (ЕКТ).

Результати досліджень та їх обговорення. Отримані нами результати показали, що дієтичні добавки апіфітокомпозиції добре переносяться і не викликають алергічних проявів.

Слід зауважити, що дієтичні добавки апіфітокомпозиції вживали діти проживаючі в зонах радіаційного контролю. Це, переважно, діти з Житомирської та Київської областей; діти, які народились від учасників ліквідації Чорнобильської аварії (ЛЧА); діти, батьки яких були відселені із зон обов'язкового та гарантованого відселення. Всі вони мали хронічну патологію кишково-шлункового тракту з різними супутніми захворюваннями, такими як дефіцитні анемії, дискинезія жовчовивідних шляхів, патологія лор-органів, паразитарні інвазії, захворювання шкіри та ін.

Застосування апіфітозасобу «Пектосол», який включали в комплексне лікування дітей проживаючих в зонах радіаційного контролю з патологією органів травлення, сприяло підвищенню рівня гемоглобіну крові та кількості еритроцитів, сприяло швидкій нормалізації процесів травлення, мінімізувало скарги, покращувало імунологічні показники.

Включення апіфітокомпозиції в комплексну терапію у дітей з патологією нервової системи характеризує «Мелісон» як добавку, що має заспокійливу дію, оптимізує нервово-психічний тонус, покращує сон, підвищує поріг психічної втоми.

Апіфітокомпозиція «Простамед» в комплексному лікуванні гострих вірусних інфекцій з рецидивуючою герпесвірусною інфекцією сприяє:

- скороченню терміну захворювання в середньому на 3 дні;
- подовженню міжрецидивного періоду;
- при повторному епізоді захворювання протікає в легкій формі або середньотяжкій формі.

В результаті дослідження терапевтичної ефективності «Віталару» ми отримали позитивний вплив на здоров'я дітей із захворюваннями шлунково-кишкового тракту, серцево-судинної систем.

Добавка дієтична – «Віталар» забезпечує високу комплаєнтність та демонструє позитивний вплив на перебіг супутньої соматичної патології. Добавка дієтична не вступає в клінічно значиму взаємодію з медикаментами, що застосовуються для лікування хвороб нервової системи та органів травлення. Отже, «Віталар» є ефективним засобом при терапії у дітей із патологією серцево-судинної системи та органів травлення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Висока терапевтична активність апіфітозасобів достовірно підтверджена нашими клінічними дослідженнями. Спостерігалась позитивна дія на характеристики адаптаційних реакцій організму дітей, особливо для часто і тривало хворіючих, що дає можливість зробити висновок, що добавки дієтичні апіфітокомпозиції мають анаболічний, адаптогенний, мембраностабілізуючий, радіопротекторний, антиоксидантний, протизапальний та антианемічний ефекти, а тому можуть бути рекомендовані як унікальні комплекси, що підвищують опірність організму до зовнішніх екологічних негативних впливів, природних дефіцитів різних мікроелементів на окремих територіях.

Одержані результати свідчать про відсутність будь-яких негативних проявів і побічної дії апіпродуктів, їх загальнооздоровчий вплив, зняття гострих проявів захворювань. Показано, що використання апіфітопрепаратів значно скорочують час і тяжкість перебігу захворювання в порівнянні з застосуванням однієї базової терапії (при хронічній формі перебігу процесу збільшується період ремісії). В усіх випадках лікарі рекомендували включати досліджувані дієтичні добавки апіфітокомпозиції до схем лікування захворювань.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Dietary Supplement Use Among U.S. Adults Has Increased Since NHANES III (1988–1994) / J. Gahche, R. Bailey, V. Burt, J. Hughes, E. Yetley, J. Dwyer, M. Frances, M. McDowell // NCHS Data Brief. – 2011. – № 61. – P. 1-8.
2. Cross M. Consumer Usage and Reasons for Using Dietary Supplements: Report of a Series of Surveys / M. Cross // Journal of the American College of Nutrition. – 2014. – Vol. 33. – P. 176-182.
3. Болотіна І. М. Гармонізація обігу та виробництва дієтичних добавок в Україні у відповідності з вимогами ЄС / І. М. Болотіна // Матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. (21-22 листопада 2013 р., Київ): зб. тез доп. – К.: НУХТ, 2013. – С.15-17.
4. Гарник Т. П. Щодо питання застосування спеціальних продуктів харчування (біологічно активних добавок) / Т. П. Гарник // Матер. I Міжнар. наук.-практ. конф. (11-12 квітня 2013р., Харків): зб. тез доп. – Х.: Вид-во «ЕСЕН», 2013. – С.55-56.
5. Оздоровчі харчові продукти та дієтичні добавки: технології, якість та безпека / Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (22-23 травня 2014 р., Київ). – К.: НУХТ, 2014. – 169 с.
6. Лучишин Н. Ю. Характеристика адаптаційних реакцій організму дітей дошкільного віку / Н. Ю. Лучишин // Перинатологія и педиатрія. – 2010. – № 2 (42). – С. 99-101.
7. Пащенко О. О. Двадцятирічний досвід вирощування апіфітокомпозицій в лікувальні заклади України / О. О. Пащенко, Г. І. Давидова, С. М. Гоцька // Фітотерапія. Часопис. – 2013. – № 2. – С. 20-24.

РЕЗУЛЬТАТЫ ИЗУЧЕНИЯ ДИЕТИЧЕСКИХ ДОБАВОК – АПИФИТОКОМПОЗИЦИЙ В ПЕДИАТРИИ / Витенко П. П., Захария А. В., Боженко В. Б., Гудзь Н. Н., Давыдова Г. И., Гоцькая С. Н., Галатюк О. А.

Получены положительные результаты терапевтической эффективности диетических добавок апифитокомпозиций, которые применялись в комплексе с базисной терапией, назначенной согласно протоколу лечения при разных патологиях у детей.

Ключевые слова: диетические добавки, апифитокомпозиции, продукты пчеловодства.

STUDY RESULTS OF DIETARY SUPPLEMENTS – APIFITO COMPOSITIONS IN PEDIATRICS / Vitenko P. P., Zakhariya A. V., Bozhenko V. B., Hutz N. N., Davydova H. I., Hotska S. M., Galatiuk O. O.

We received positive results of the therapeutic efficacy of dietary supplements apifito compositions that were used in combination with basic therapy, assigned according to the protocol of treatment for various diseases in children.

Key words: dietary supplements, apifito compositions, bee products.